

مقایسه ی خانواده ی قرآنی و خانواده در غرب در اندیشه ی امام خامنه ای مدظله العالی

مینا بویرحسنی^۱

^۱. سطح دو، حوزه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)، شهرستان لردگان.

چکیده

خانواده از ابتدای تاریخ تا کنون به عنوان اصلی ترین نهاد اجتماعی، زیر بنای جوامع و خاستگاه فرهنگ ها، تمدن ها و تاریخ بشر بوده است. پرداختن به این بنای بنیادین و هدایت آن به جایگاه واقعی اش همواره سبب اصلاح خانواده بزرگ انسانی و غفلت از آن موجب دور شدن بشر از حیات حقیقی و سقوط به ورطه نابودی بوده است. در دنیای متغیر امروز هم که گویی کمتر چیزی را می توان یافت که بدون دگرگونی بماند، تغییر خانواده را هم در برگرفته و تغییرات عمده ای در آن ایجاد شده است، خانواده به عنوان بنیادی ترین نهاد اجتماعی در اسلام، در آیات قرآن و بیانات رهبری دارای اهمیت ویژه ای است. در این تحقیق با روش تحلیلی و با فیش برداری از منابع کتابخانه ای، ابتدا به بررسی مفاهیم خانواده در قرآن کریم، شامل روابط همسران، تربیت فرزندان و مسئولیت های متقابل اعضای خانواده پرداخته می شود. سپس، اندیشه های مقام معظم رهبری در خصوص خانواده ی قرآنی و خانواده در غرب مورد تحلیل قرار می گیرد. این پژوهش نشان می دهد که خانواده در تفکر اسلامی نه تنها به عنوان یک نهاد اجتماعی، بلکه به عنوان مولفه ای کلیدی در تربیت انسان های صالح و با تقوا مطرح است. همچنین، تاکید رهبری بر حفظ و تقویت بنیان خانواده به عنوان راهکاری برای مقابله با تهدیدات اجتماعی و فرهنگی، در این مقاله مورد بررسی قرار می گیرد. نتایج این تحقیق می تواند به درک بهتر از اهمیت خانواده در اندیشه های اسلامی و همچنین بهبود وضعیت خانواده ها در جامعه امروز کمک کند. در نهایت، این مقاله با تاکید بر ضرورت توجه به آموزه های اسلامی در خصوص خانواده، به دنبال ارائه راهکارهایی برای تقویت نهاد خانواده در جامعه معاصر است.

کلیدواژه ها: خانواده، قرآن، غرب، اندیشه، امام خامنه ای.

مقدمه

خانواده، رکن اساسی هر جامعه و نقطه آغازین زندگی اجتماعی انسان‌ها و نخستین کانون تمدن و آرامش بشری است. استحکام این بنای مقدس، چشم‌اندازهای روشنی را در افق پیشرفت اجتماع ترسیم خواهد کرد. از نگاه اسلام، خانواده یکی از نهادهای زیربنایی بنیاد هستی و از ساختارهای اصلی جامعه است؛ زیرا جامعه مطلوب با وجود خانواده مطلوب شکل می‌گیرد.

در این مقاله قصد داریم به بیان وضعیت خانواده و دگرگونی‌های آن در غرب و کارایی راهکارهای ارائه شده در دین اسلام جهت حفظ این نهاد مقدس اجتماعی بپردازیم. باید توجه ویژه‌ای به نهاد مقدس خانواده داشت؛ چراکه خانواده، اصلی‌ترین رکن جامعه و زمینه‌ساز خوشبختی یا بدبختی انسان‌ها و امتها است. به‌علاوه انتقال فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و حفظ اصول و عناصر اصلی یک تمدن و فرهنگ، به برکت خانواده است. از سوی دیگر خانواده از منظر اسلام دارای قداست و جایگاه ویژه‌ای است که قابل قیاس با هیچ نهاد دیگری نیست؛ چراکه جامعه اسلامی حول محور خانواده قرار می‌گیرد. در جهان امروز، خطری که نسل بشر را تهدید میکند، تقدس زدایی از کانون خانواده است. تلاش برای به رسمیت شناختن خانواده‌های همجنس و زوج‌های همخانه نیز در همین راستا صورت می‌گیرد.^۱

از آن گذشته، مهمترین مکتبی که در حال حاضر، در برابر تمدن اسلامی خودنمایی میکند، لیبرالیسم است که در ذات خود فردگرا و مسئولیت‌گریز است که هردوی این صفات با تشکیل و تحکیم خانواده در تعارض هستند. در سیر حرکت مردم دنیا به سمت جهانی‌شدن، لیبرالیسم قوت بیشتری گرفته است.^۲

در بحث پیشینه این موضوع تاکنون چندین و چند پژوهش در زمینه‌ی نگاه اسلام به خانواده و ویژگی‌های خانواده اسلامی انجام شده است از جمله: مقاله‌ی (کشف رویکرد های اصلی اسلام به خانواده) نوشته‌ی چراغی کوتیان (۱۳۸۸) در این مقاله اساس زندگی خانوادگی بر مودت و رحمت بنا شده است. تعیین جایگاه افراد و توزیع نقش‌ها در خانواده از سوی اسلام برای رسیدن اعضا به خوشبختی این جهان و آن جهان بیان کرده است؛ مقاله‌ی «نقش التزام به آموزه‌های دینی در تربیت و استحکام خانواده» نوشته‌ی علی احمد پناهی، در این مجله بررسی تاثیر و نقش التزام به آموزه‌های دینی در تربیت و دوام و استحکام خانواده پرداخته است.؛ و مقاله‌ی «بررسی میزان پایبندی به مناسک و رفتارهای دینی و عوامل مؤثر بر آن» نوشته‌ی سیده زهرا موسوی و دیگران، در این نوشته به بررسی میزان پایبندی و انجام مناسک و رفتار دینی پرداخته

^۱ بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه‌های نماز جمعه، ۶۵/۷/۱۹.

^۲ بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی؛ ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

و عوامل مؤثر بر آن رو نام برده است. در حالی که در این پژوهش به بررسی مقایسه‌ی خانواده‌ی قرآنی و خانواده در غرب در اندیشه‌ی امام خامنه‌ای مدظله‌العالی پرداخته ایم

ویژگی‌های خانواده اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

الف_ حفظ قداست خانواده

پیوند زناشویی در زندگی انسان‌ها، نقطه عطفی است که می‌تواند صدها پیروزی و کامیابی یا شکست را به دنبال داشته باشد. ازدواج شایسته می‌تواند اساس سعادت و بهروزی همسران را بنیان نهد، در حالی که ازدواج بد ممکن است منشأ بزرگ‌ترین تیره‌روزی همسران را پایه‌گذاری کند؛ از این روست که جوامع انسانی همواره نگاه خاص و ویژه‌ای به خانواده داشته و آداب و رسوم اجتماعی خود را بر اساس آن اعمال می‌کرده‌اند.^۱

استاد شهید مطهری می‌نویسد: «یک پختگی و پویایی وجود دارد که جز در پرتو ازدواج و تشکیل خانواده پیدا نمی‌شود، در مدرسه پیدا نمی‌شود، در جهاد با نفس پیدا نمی‌شود، در نماز شب پیدا نمی‌شود. این کمالات را فقط در تشکیل خانواده می‌توان به دست آورد».^۲

در روایات نیز تشکیل خانواده به ساختن بنایی تشبیه شده که نزد خدا محبوب است؛ چنانکه رسول خدا (ص) فرموده است: «مَا بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنَ التَّزْوِيجِ؛ «بنایی در اسلام نزد خدا، محبوب‌تر از ازدواج نیست».^۳

در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)، یکی از ویژگی‌های مهم خانواده، شناخت جایگاه و حفظ قداست آن است؛ آن‌گونه که هر گاه حرمت آن حفظ شود، جامعه خوب نیز شکل می‌گیرد، از همین روست که ایشان فرموده است: مسئله خانواده، مسئله بسیار مهمی است؛ پایه اصلی در جامعه است، سلول اصلی در جامعه است؛ نه اینکه اگر این سلول سالم شد، سلامت به دیگرها سرایت می‌کند یا اگر ناسالم شد،

۱. جوادی آملی؛ خانواده متعادل و حقوق آن؛ ص ۲۶.

۲. مطهری؛ مجموعه آثار؛ ج ۲۲، ص ۹۴۲.

۳. طبرسی؛ مکارم الأخلاق؛ ص ۱۹۷.

عدم سلامت به دیگرها سرایت می‌کند؛ بلکه به این معناست که اگر سالم شد، یعنی بدن سالم است. بدن که غیر از سلول‌ها چیز دیگری نیست و مسئله اینقدر اهمیت دارد.^۱

ایشان در جای دیگری فرموده است: هم‌چنانکه بدن انسان از سلول‌ها تشکیل شده که نابودی و فساد و بیماری سلول‌ها به‌طور قهری و طبیعی، معنایش بیماری بدن است و اگر توسعه پیدا کند، به جاهای خطرناکی برای کل بدن انسان منتهی می‌شود؛ همین‌طور جامعه هم از سلول‌هایی تشکیل شده که این سلول‌ها، خانواده‌اند. هر خانواده‌ای یکی از سلول‌های پیکره اجتماع و بدنه اجتماع است. وقتی این‌ها سالم بودند، وقتی این‌ها رفتار درست داشتند، بدنه جامعه یعنی آن پیکره جامعه سالم خواهد بود.^۲

متأسفانه امروزه اهمیت و قداست خانواده کم-رنگ شده و طلاق و برگزاری جشن برای آن در جامعه شیوع پیدا کرده است؛ در حالی که طلاق در گذشته‌ها، مذموم بود و خانواده‌ها از انجام آن هراس داشتند.^۳ با توجه به اهمیت و بایستگی حفظ حرمت خانواده است که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در موارد متعدد و به‌ویژه هنگام خواندن خطبه عقد، همواره از خانواده به عنوان نعمت الهی یادکند^۴ و بر قداست آن تأکید کرده‌اند: «دختران و پسران باید بکوشند از پیوند مقدس زناشویی پاسداری کنند. این هدف، تنها وظیفه یکی از آن‌ها نیست که بگوییم یکی از آن‌ها همواره مشکلی پدید آورد و دیگری همیشه تحمل کند؛ بلکه باید هر دو به هم کمک کنند».^۵

ب_مهمترین هدف ازدواج در اسلام و سایر ادیان.

در کار ازدواج و این مراسم، و رسم و سنتی که در اسلام و در همه ادیان و در بشریت وجود دارد، به نظر اسلام آن چیزی که اصل و محور است، تشکیل کانون خانوادگی است. از نظر اسلام، خانواده یک رکن بزرگ است. اگر باشد و سالمش باشد و تربیت درست باشد، در پیشرفت کار جامعه به صورتی که اسلام می‌خواهد، تأثیر زیادی دارد. اسلام می‌خواهد این کانون تشکیل بشود و به وجود بیاید.

هنر ادیان و بیشتر از همه اسلام، در این است که غرایز جنسی و غریزه زوج طلبی انسان را که غیر از غریزه جنسی است در خدمت تشکیل خانواده قرار داده و کاری کرده‌اند که کانون خانواده، با پشتوانه غریزه

^۱ بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی؛ ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

^۲ خطبه عقد؛ ۱۳۸۱/۰۳/۰۸.

^۳ پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله سید علی خامنه‌ای؛ ازدواج؛ ناموس طبیعت، دستور شریعت.

^۴ همان.

^۵ حاج علی‌اکبری؛ مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای به زوج‌های جوان)؛ ص ۳۱.

سطح جامعه بی بندوباری جنسی و برآمدن شهوات به صورت آزاد و بی قید و شرط وجود نداشته باشد. این یک نکته برای حفظ خانواده است و خانواده به عنوان کانون آرامش و آسایش برای هر زن و مردی لازم است.^۱

ج_عشق مصنوعی در خانواده های غربی

در بعضی از کشورهای دنیا که پیشرفت علم و تمدن هم خیلی سریع است، زندگی بر آنها این طور تحمیل کرده که اعضای خانواده به هم چندان کاری ندارند. پدر یک جا مشغول، مادر یک جا مشغول؛ نه همدیگر را می بینند، نه برای هم غذا می پزند، نه برای هم محبتی و عاطفه ای نثار می کنند، نه از هم دلجویی می کنند، نه با هم کار واقعی دارند.

آن وقت برای اینکه به سفارش روانشناسان امور کودکان عمل کرده باشند، با هم قرار می گذارند یک ساعت معینی را، پدر و مادر بیایند خانه و یک محفل خانوادگی داشته باشند. برای اینکه بتوانند این اجتماع خانوادگی را که در یک خانواده سالم به طور طبیعی وجود دارد، اینها به صورت تصنعی برای خود به وجود بیاورند.

آن وقت این خانم یا آقا مرتب ساعتش را نگاه می کند که ببیند این ساعت کی تمام می شود، چون مثلاً ساعت ۶ جای دیگر قرار دارد. این طوری محفل خانوادگی درست نمی شود و بچه ها هم احساس انس نمی کنند.^۲

خانواده ها، آن جا گرم نیستند. خانواده اصلاً آن جا واقعیت ندارد. یک مرد و زن با هم توی یک فضایی زندگی می کنند اما از هم جدایند. آن نشست و برخاستهای خانوادگی، آن محبتهای خانوادگی، آن انسهای فراوان به هم، اینکه مرد خودش را محتاج به زنش ببیند و زن خودش را محتاج به شوهرش ببیند، اینها دیگر نیست. دو نفرند به صورت قراردادی که فقط در یک خانه ای زندگی می کنند. اسمش هم هست که زندگی شان با عشق شروع می شود.^۳

^۱. همان، آیینه زن، ص ۱۰۷.

^۲. بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه عقد، مورخه ۷۹/۴/۲۲. مطلع عشق، ص ۳۹.

^۳. بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه عقد، مورخه ۷۳/۹/۲. مطلع عشق، ص ۴۰.

د_فروپاشی خانواده و بی هویتی نسل‌ها در غرب

امروز آنچه در کشورهای غربی مشاهده می‌شود عبارت است از نسل‌های بی هویت، نسل‌های درمانده و سرگشته، پدر و مادرهایی که از فرزندانشان سالها خبر ندارند؛ در یک شهر هم زندگی می‌کنند چه برسد به اینکه در شهر دیگری باشند. خانواده‌های متلاشی شده، انسانهای تنها...^۱.

در کشورهای اروپایی و آمریکایی از زنهای بی شوهر و مردهای بی زن، آمارهای بسیار بالا وجود دارد که تبعاً بچه‌های بی پدر و مادر، بچه‌های ولگرد، بچه‌های جنایتکار حاصل آن است؛ در آن جا فضا، فضای جنایت است. همین حرفهایی که در خبرها می‌شنوید، یک بچه ناگهان در مدرسه، خیابان، توی قطار قتل انجام می‌دهد، تعدادی را می‌کشد. یکبار و دو بار و یکی دو تا هم نیست. همینطور سطح جنایتکارها از لحاظ سنی دارد پایین می‌آیند. جوانهای بیست ساله بودند، شدند جوانهای شانزده - هفده ساله، حالا بچه‌های سیزده - چهارده ساله در آمریکا جنایت می‌کنند. راحت آدم می‌کشند. این جامعه وقتی به این جا می‌رسد، دیگر تقریباً غیر قابل جمع کردن است.^۲

^۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه عقد، مورخه ۷۴/۲/۲۸. مطلع عشق، ص ۳۷.

^۲. بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه عقد، مورخه ۷۶/۹/۱۱. مطلع عشق، ص ۳۷.

نتیجه گیری

در این نوشتار، بر اساس رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی به بررسی نگرش اسلام و غرب نسبت به خانواده پرداخته شد. خانه و خانواده و والدین در اسلام بر اساس مهر و محبت و صمیمیت بنا شده است. اما در غرب پایه خانواده، بر اساس منافع مادی بنا شده است و ارزش های انسانی در آن محیط غربی زیر پا نهاده شده است.

از کرامت انسانی و اخلاقی خبری نیست. همچنین ثبات و آرامش در خانواده که نتیجه روابط خوب بین خانواده است در خانواده های آنها وجود ندارد. هم اکنون، صفا و صمیمیت میان اعضای خانواده در دنیای غرب به رویا تبدیل شده است.

نگاه آموزه های دینی ما به زن این است که زن مظهر جمال و جلال الهی است، اما نگاه غرب به زن متفاوت است؛ در غرب، زنی که ازدواج می کند، باید نیمی از بار خانه را به دوش بکشد، اما در اسلام، مرد تمام مخارج خانواده را به عهده می گیرد. در غرب، فمینیست و تساوی زن و مرد مطرح است، اما شاهد گسست خانواده در غرب هستیم، حال آنکه اسلام ارزش ویژه ای برای زن و خانواده قائل است.

نگاه اسلام به خانواده بر اساس حقوق متقابل زن و مرد و فرزند تعریف می شود و اسلام از یک جنس خاص حمایت نمی کند؛ بلکه همه افراد نسبت به یکدیگر حق و تکلیف دارند در حالی که در غرب اساس بر اصالت فرد می باشد و منافع شخص در اولویت است و این نگاه غرب به خانواده موجب بروز مسائل و مشکلات زیادی در جوامع آنان گردیده است.

منابع

* قرآن

- (۱). امامی، سید حسن، **حقوق مدنی**، چاپ دوازدهم، جلد پنجم، تهران: انتشارات کتابفروشی اسلامیه ۱۳۷۶ش.
- (۲). پناهی، علی احمد، «نقش التزام به آموزه‌های دینی در تربیت و استحکام خانواده»؛ نشریه معرفت اخلاقی؛ سال اول، شماره دوم، ۱۳۸۹ش.
- (۳). پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله سید علی حسینی خامنه‌ای.
- (۴). جوادی آملی، عبدالله، **خانواده متعادل و حقوق آن**؛ چاپ سوم، قم: مؤسسه اسراء، ۱۳۹۷ش.
- (۵). حاج علی اکبری، محمدجواد، **مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای به زوج‌های جوان)**؛ چاپ پنجم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴ش.
- (۶). خبرگزاری تسنیم؛ «نگاهی به سلوک و ساده‌زیستی مقام معظم رهبری»؛ ۱۳۹۳/۰۳/۱۳
- (۷). دهخدا، علی اکبر، **فرهنگ لغت**، تهران: موسسه لغت نامه دهخدا و مرکز بین المللی آموزش زبان فارسی ۱۳۵۹ش.
- (۸). صفایی، سید حسین و قاسم‌زاده، سید مرتضی، **حقوق مدنی؛ اشخاص و محجورین**، چاپ هشتم، جلد اول، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۴ش.
- (۹). صفایی، سید حسین و امامی، اسدالله، **مختصر حقوق خانواده**، چاپ هشتم، تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۴ش.
- (۱۰). طباطبایی، سید محمدحسین؛ **المیزان فی تفسیر القرآن**؛ چاپ دوم، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ ق.
- (۱۱). طبرسی، حسن بن فضل، **مکارم الأخلاق**؛ چاپ چهارم، قم: الشریف الرضی. ۱۴۱۲ق.
- (۱۲). قدوسی زاده، حسن، **نکته‌های ناب (جلد پنجم)**؛ ناشر: دفتر نشر معارف، چاپ هشتم، ۱۳۹۰ش.
- (۱۳). کاتوزیان، ناصر، **حقوق مدنی**، چاپ ششم، جلد اول، تهران: انتشارات بهمن برنا، ۱۳۸۲ش.

۱۴). مطهری، مرتضی، مجموعه آثار؛ تهران: صدرا، چاپ هشتم، ۱۳۷۲ش.

۱۵). مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه؛ چاپ دهم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ش.

۱۶). معارف، مجید و احمد قماشچی، «عوامل آرامش خانواده در سبک زندگی امام علی ۷ و حضرت زهرا ۳»؛ مطالعات راهبردی زنان؛ دوره اول، شماره ۷۴، ص ۱۲۴ - ۹۳. ۱۳۹۵ش.

مقاله

۱۷). موسوی، زهرا و دیگران؛ «بررسی میزان پایبندی به مناسک و رفتارهای دینی و عوامل مؤثر بر آن»؛ جامعه‌شناسی مطالعات جوانان؛ شماره ۹، ص ۱۵۶.